

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กที่มีอายุระหว่างแรกเกิด ถึง 5 ปีเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการศึกษาของมนุษย์ เด็กวัยนี้เป็นวัยเริ่มต้นชีวิตถือได้ว่าเป็นวัยทองของชีวิตก็ว่าได้ เพราะเป็นวัยที่มีพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาเจริญเติบโต ในอัตราสูงสุด โดยเฉพาะในด้านระบบประสาทและสมองจะเติบโตได้ถึงร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ เป็นระยะที่เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด เป็นวัยสดใส มองโลกสวยงาม มีความสงสัยใคร่รู้มีจินตนาการ กว้างไกล ทั้งเป็นช่วงชีวิตที่กำลังสร้างบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยพื้นฐานของตนเองซึ่งจะติดตัว ต่อเนื่องไปจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ต้องพึ่งพาผู้ใหญ่หากได้รับการอบรมเลี้ยงดู ส่งเสริมอย่างถูกต้องและได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอก็เท่ากับได้วางรากฐานที่ดี ให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งจะส่งผลให้เขามีความสุขในชีวิตข้างหน้าและเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของ ประเทศชาติในอนาคตการศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี (อายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อ ธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เด็ก อาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้ เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม โดยมีอุดมการณ์เพื่อเป็น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับแรก เป็นการวางรากฐานชีวิตของเด็กไทยให้เจริญเติบโตอย่าง สมบูรณ์ มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญาบน พื้นฐานของความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยใช้กิจกรรมกระตุ้นและส่งเสริม พัฒนาการของสมองอย่างเต็มที่ รวมทั้งเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับที่สูงขึ้น อันจะนำไปสู่ความเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไปการศึกษา ปฐมวัยมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อ ธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละบุคคลภายใต้บริบททางวัฒนธรรมอารยธรรมและวิถีชีวิต ทางสังคมซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างการจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบันแม้จะไม่เป็น การศึกษาภาคบังคับ แต่รัฐบาลก็ให้การสนับสนุนส่งเสริมอย่างเต็มที่ โดยมุ่งที่จะเตรียมความพร้อม ให้แก่เด็กก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาและส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านตลอดจนอบรม

เลี้ยงดูให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นหลักสูตรแกนกลางในการจัดการศึกษาให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 1-3) การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่จัดให้กับเด็ก 6 ขวบแรกโดยเน้นการส่งเสริมให้ได้รับการเตรียมความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้สอดคล้องตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งลักษณะของการจัดการศึกษาอนุบาลศึกษาหรือปัจจุบันเรียกว่าการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยลักษณะของการจัดการศึกษานี้เน้นการดูแลควบคู่ไปกับการให้การศึกษาดังกล่าว ซึ่งการจัดการศึกษาปฐมวัยจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานของบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง (เยาวพา เดชะคุปต์, 2542, หน้า 14) ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้จัดให้การศึกษามูลนิธิเป็นการศึกษาระดับหนึ่งในการศึกษาชาติ แม้ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับก็ตามมาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่นโรงเรียนได้แก่ โรงเรียนของรัฐโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นซึ่งจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการศึกษามูลนิธิจัดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาชาติ

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ชั้นนำสำหรับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ในแต่ละแผนงานโครงการเพื่อปฏิรูปการศึกษาการบริหารการจัดการด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันทั้งประเทศในระยะ 15 ปีด้วยการนำสาระตามกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและนโยบายรัฐบาลที่มุ่งพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมแห่งความรู้และนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้ฝึกอบรมได้ตลอดชีวิตและมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงานสร้างรายได้พาประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมได้กำหนดนโยบาย เป้าหมายและกรอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามูลนิธิไว้ดังนี้ 1) การพัฒนาทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตลอดชีวิตให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยอายุ 0- 5 ปีทุกคนได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมทุกด้านก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษาโดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยในรูปแบบที่หลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองรวมทั้งผู้ที่เตรียมตัวเป็นพ่อแม่การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนารากฐานพัฒนาการของทุกชีวิตอย่างเหมาะสม 2) การปฏิรูปการเรียนรู้

เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งที่พัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ เป็นคนดีและมีความสุขครูทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้และความสามารถในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาและครูทุกคนได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพและสถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปฏิรูปครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา การกำหนดมาตรฐานการศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษา 3) การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม มีการบูรณาการด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมทั้งในเนื้อหากระบวนการ และกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยการปฏิรูปโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรในทุกระดับการศึกษาให้มีสาระของความรู้เกี่ยวกับความจริงของชีวิตและธรรมชาติ หลักธรรมของศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงามของระบบวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ไทย เพื่อให้บรรลุถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่างๆทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก 4) การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคน ให้ทุกคน มีทักษะและกระบวนการคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหาที่มีความใฝ่รู้ และสามารถประยุกต์ ใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องเต็มตามศักยภาพ โดยการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความหลากหลายยืดหยุ่นเปิดกว้างและเข้าถึงได้ง่าย สำหรับ ทุกคน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต รวมทั้งการสนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต และพัฒนาแหล่ง การเรียนรู้ให้ครอบคลุมวิทยาการที่หลากหลายสำหรับการศึกษาทั้งในระบบ นอก ระบบและตามอัธยาศัยและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทักษะการคิดแสวงหาความรู้สำหรับเด็กปฐมวัยและประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนการสอนทักษะการคิดแสวงหาความรู้สำหรับเด็กปฐมวัยด้วยการวิจัยและพัฒนาของอัญชลี ไชยวรรณ (2548) ที่พบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนทักษะการคิดแสวงหาความรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นคิดเป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็นโดยใช้ประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างกับวัสดุอุปกรณ์หรือสถานการณ์แล้วสื่อสารสิ่งที่คิดด้วยการพูดหรืออธิบายและกระตุ้นให้สะท้อนสิ่งที่คิดด้วยการบอกเหตุผลที่คิดขั้นตอนที่ 2 การสร้างความคิดเป็นขั้นกระตุ้นให้คิดย้อนกลับด้วยการทดลอง กระตุ้นให้คิดค้นคำตอบที่ถูกต้อง กระตุ้นให้คิดทบทวนจุดบอดของความ

ไม่เข้าใจตั้งแต่เริ่มต้นคิดขั้นตอนที่ 3 การประมวลผลความคิดเป็นขั้นการกระตุ้นให้เด็กบอกข้อความรู้ด้วยการคิดย้อนกลับไปขั้นเริ่มต้นคิดและขั้นสร้างความคิดและขั้นตอนที่ 4 การขยายความคิดเป็นการกระตุ้นให้ขยายความคิดโดยใช้คำถามว่า “ถ้า” กระตุ้นให้ค้นหาคำตอบเพื่อยืนยันความคิดและกระตุ้นให้ทดสอบความคิดใหม่อย่างอิสระในทัศนคติการศึกษาปฐมวัยตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 6 ประการดังนี้ 1) การศึกษาคือการพัฒนามนุษย์ให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม 2) การศึกษาเป็นฐานของการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ 3) การศึกษาสำหรับเด็กที่ดีต้องมาจากครูและผู้ปกครองที่มีความรู้และความเข้าใจตรงกัน 4) เด็กที่มีคุณภาพต้องได้รับการดูแลที่ดีตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา 5) การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต 6) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาปฐมวัย (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2550)

หัวใจสำคัญประการหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในแต่ละระดับทั้งนี้โดยมุ่งเน้นที่การปรับเปลี่ยนบทบาทของครูหรือผู้สอนจากผู้ถ่ายทอดโดยตรงมาเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะและจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจากประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติสำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยเด็กจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองการเรียนรู้จึงจะเป็นไปได้ดีถ้าเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเองรวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระอบอุ่นและปลอดภัยดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็กถือว่าการเล่นเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สังเกตมีโอกาสดำเนินการทดลองสร้างสรรค์คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลต่อการเจริญเติบโตช่วยพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาจากการเล่นเด็กมีโอกาสได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆร่างกายได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์และแสดงออกถึงตนเองเรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่นการเล่นจึงเป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมเรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่นสร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นกับธรรมชาติรอบตัวดังนั้นจึงถือว่าการเล่นของเด็กอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้เด็ก (ภรณ์ คุรุรัตน์, 2535,

หน้า15) โดยครูควรใช้รูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลายและแหล่งการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากในชั้นเรียนหรือหนังสือเรียนทั้งนี้เพื่อตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียนรวมถึงบริบททางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม (นภเนตร ธรรมบวร, 2551, หน้า 207)

การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน แนวคิดในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน (brain-based learning :BBL) การเชื่อมโยงการค้นพบทางด้านการเรียนรู้ของสมองกับการจัดการเรียนรู้นี้เป็นฐานสำคัญที่จะทำให้เราสามารถก้าวไปบนเส้นทางของการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของเด็กได้ชัดเจนขึ้นมีหลักเกณฑ์และเหตุผลการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติของสมองจะทำให้เด็กมีพัฒนาการการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของสมองมนุษย์ ซึ่งนักวิจัยทั่วโลกค้นพบตรงกันว่าสมองของมนุษย์ทุกคนถูกออกแบบมาเพื่อการเรียนรู้โดยแท้ไม่มีสมองของมนุษย์ (ปกติ) คนใดที่จะไม่เรียนรู้เพียงแต่การพัฒนาจะดีเพียงใดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและการจัดการเรียนรู้ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเด็ก (วิทยากร เชียงกุล, 2548, หน้า115)

การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน (brain-based learning : BBL) อาจถือได้ว่าเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไม่นานมานี้และได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางการศึกษาเรื่องการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานมีหลายแนวคิดที่คล้ายๆกันการค้นคว้าการวิจัยด้านสมองและการเรียนรู้ยังเป็นระบบที่ซับซ้อนซึ่งจะต้องศึกษากันต่อไป (ประหยัด จิระวรพงศ์, 2549, หน้า 11) การค้นพบว่าสมองของคนเราไม่ได้แยกกันทำงานเป็นซีกซ้าย-ขวาตามลำพังแต่ทำงานเชื่อมโยงถึงกันทั้งหมดโดยผ่านเส้นใยประสาทที่คอยเชื่อมโยงเซลล์สมองแต่ละส่วนซึ่งการเชื่อมโยงนี้เองที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ การค้นพบนี้นำไปสู่ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานซึ่งเป็นพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญเช่น การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (construction) พหุปัญญา (multiple intelligences) และการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (child-centred) เป็นต้น (เป็ซังข้าวน้อย, 2548, หน้า20) เมื่อการเรียนรู้ขึ้นขึ้นอยู่กับสมองดังที่คีนสไนย์ ฉัตรคุปต์ (2545, หน้า 3) กล่าวว่าจัดการศึกษาที่เหมาะสมผู้จัดการศึกษาจึงควรมีความรู้พื้นฐานในเรื่องของโครงสร้างของสมองและการทำงานของสมองรวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตพัฒนาการของสมองและการเรียนรู้ สอดคล้องกับที่อุษา ชูชาติ (2547, หน้า13) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพสมองและการเรียนรู้ของคนไทยไว้ว่าการพัฒนาศักยภาพสมองและการเรียนรู้ของคนไทยจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้บริหารครูอาจารย์ ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนโดยทุกฝ่ายต้องเข้าใจ ความรู้พื้นฐานและตระหนักถึงความสำคัญ

ความมหัศจรรย์ของสมองโครงสร้างการทำงานของสมองการเจริญเติบโตและพัฒนาการของสมองตามวัย ที่ถือเป็นฐานชีวิตของมนุษย์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และต้องเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งเสริมหรือบั่นทอนพัฒนาการของสมองและการเรียนรู้ควบคู่กันไปด้วยหลักการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานก็คือการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเชื่อว่าความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ก็คือการพัฒนาศักยภาพของสมองและการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะต้องมีความร่วมมือจากทุกฝ่าย (ประหยัด จิระวรพงศ์, 2549, หน้า 11)

การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน (brain-based learning : BBL) เป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองทางธรรมชาติ (learning in accordance with the way the brain is naturally designed to learn) เช่นในเรื่องการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิธีการทำงานของสมองแทนที่จะสอดคล้องกับอายุชั้นเรียนหรือห้องเรียนเพียงอย่างเดียวเพราะเด็กที่อายุ 8 ปีเท่ากันสมองอาจจะไม่เหมือนกันก็ได้การตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพสมองในแต่ละช่วงวัยอย่างเหมาะสมจึงนำมาซึ่งกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ตามสมองเป็นฐานเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีระดับสติปัญญาและวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้นสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองเริ่มต้นด้วยการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ การเพิ่มโอกาสการเรียนรู้สามารถจัดทำได้ 2 แนวทางคือการจัดบรรยากาศทางบวกและการจัดสภาพห้องให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในแนวทางแรกสิ่งที่ครูพึงระวัง คือการลดความกังวล ลดความกดดันในใจของเด็กขณะที่เด็กมีความกังวลใจสมองของเด็กจะทำงานได้จำกัดไม่สามารถรับรู้ข้อมูลที่ดีได้การเรียนรู้จึงเกิดได้น้อยกระบวนการเรียนรู้แบบถักทอก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทำให้ความรู้ต่างๆ ไม่สามารถเก็บไว้ในความทรงจำในระยะยาวได้สมองมีการทำงานร่วมกับระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 อย่างใกล้ชิดและทำงานร่วมกันตลอดเวลาทุกครั้งที่มีข้อมูลผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ไม่ว่าจะเป็นทางหู ตา จมูก ลิ้น กายเมื่อสัมผัสแล้วจะแปลงข้อมูลเป็นสัญญาณไฟฟ้าแล้วส่งเป็นโค้ดสัญญาณวิ่งไปสู่สมองเพื่อแปลความหมายเป็น รูป รส กลิ่น เสียง โดยการผสมผสานข้อมูลเก่าเพื่อเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์ได้ด้วย (โกวิท ประวาลพุกฤษ, 2548, หน้า 58)

สิ่งที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์อื่นๆ และสามารถสร้างและทำลายสิ่งต่างๆในโลกได้ในเวลาเดียวกันมนุษย์สร้างคอมพิวเตอร์เพื่อให้สามารถทำงานแทนสมองได้แต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังห่างไกลจากความเป็นอัตโนมัติของสมองมนุษย์ เพราะในสมองของมนุษย์มีทั้งส่วนที่เป็น ตระกะและส่วนที่เป็นความรู้สึกกินตนาการสภาพเหล่านี้รวมกันเรียกว่า “จิต” หรือ “Mind” ซึ่งเป็นมากกว่า

“Brain”สมองเริ่มต้นทำงานจากการรับข้อมูล ข้อมูลที่เข้ามาทางประสาทสัมผัส หู ตา จมูก ลิ้น ผิวนั่งมือ เท้า และความรู้สึกจะส่งผ่านระบบต่างๆของสมองเกิดการเรียนรู้ควบคู่กับความรู้สึกนึก คิดต่อสิ่งเร้าเหล่านั้น สมองเป็นศูนย์กลางการบัญชาการของร่างกายทำหน้าที่ทั้งควบคุมการทำงานทุกส่วนของร่างกายและการเรียนรู้สถานะแวดล้อมรวมทั้งการค้นคิดสิ่งใหม่ๆ สมองประกอบด้วยเซลล์หลายพันล้านเซลล์เซลล์สมองเหล่านี้ทำหน้าที่รับและส่งสัญญาณประสาทจากเซลล์อื่นๆ ในรูปของคลื่นไฟฟ้าวิ่งไปตามเซลล์ประสาทเชื่อมต่อกันจากเซลล์หนึ่งสู่เซลล์หนึ่งเป็นลักษณะคล้ายเครือข่ายการรับ-ส่งสัญญาณประสาทจากเซลล์หนึ่งไปสู่เซลล์หนึ่งนี้จะมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นได้ด้วยการกระตุ้นการกระตุ้นเซลล์สมองซ้ำๆ บ่อยๆ จะช่วยสร้างและพัฒนาเซลล์สมองให้มีสุขภาพดีอันจะนำมาซึ่งความเฉลียวฉลาดของมนุษย์ในอนาคตสมองจะพัฒนาขึ้นตามปริมาณและความถี่ของสิ่งที่มากระตุ้นการแสดงออกด้วยความรักอย่างสม่ำเสมอการร้องเพลงให้ฟังการสัมผัสจับต้องการโอบกอดด้วยความรัก การพูดคุย การอ่านหนังสือหรือเล่นนิทานให้ฟังเป็นวิธีการกระตุ้นการทำงานของเซลล์สมองและการส่งสัญญาณประสาทได้เป็นอย่างดีถ้าเด็กได้รับการตอบสนองด้วยความอบอุ่นและได้รับการกระตุ้นและการตอบสนองอย่างเหมาะสมสมองของเด็กจะพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพรวมทั้งยังมีผลต่อภาวะอารมณ์โดยเด็กจะสามารถควบคุมอารมณ์ตัวเองได้เป็นอย่างดี (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2547, หน้า 1)

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยครอบคลุมในด้านต่างๆ คือการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กการบูรณาการการเรียนรู้การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็กการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพแห่งตนด้วยเหตุนี้สถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยแต่ละแห่งจึงพยายามจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆในการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับนักเรียนและบริบทของสังคมไทย (กรมวิชาการ, 2546, หน้า 6-7)

จากสภาพดังกล่าวรวมถึงการที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546ขึ้นและให้โรงเรียนจัดการศึกษาปฐมวัยให้เหมาะสมกับสภาพและท้องถิ่นของแต่ละโรงเรียนการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานในส่วนราชการลงมาสู่การบริหารงานในส่วนภูมิภาคทำให้ขาดความชัดเจนและทิศทางในการบริหารงานและการจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนปฐมวัยที่ไม่แน่นอนอนผู้ศึกษาจึงสนใจจะศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาในระดับปฐมวัยตามแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้จะมีประโยชน์ต่อหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย

สามารถนำไปปรับปรุงการจัดการศึกษาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กปฐมวัยให้เป็น คนดี คนเก่งและมีความสุขและยังเป็นประโยชน์ต่อทางโรงเรียนส่งเสริมให้เด็กเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประสบผลสำเร็จในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นตลอดจนมีความสำเร็จในการทำงาน การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานจำแนกตามวุฒิการศึกษาวิชาเอกและขนาดสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1

ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยใน ด้านบริหารจัดการ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์การสอน ด้านการวัดและประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้านี้มุ่งศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต1 โดยใช้กรอบแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานของสิริกมล หม่อมดลทินดังนี้

  - 1.1 ด้านบริหารจัดการ
  - 1.2 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้
  - 1.3 ด้านสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์การสอน
  - 1.4 ด้านการวัดและประเมินผล
2. ขอบเขตด้านประชากร
  - 2.1 ประชากรใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนระดับปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 ซึ่งปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2553 จำนวน 322 คน จากโรงเรียนทั้งหมด161โรงเรียนแบ่งเป็น

2.1.1 โรงเรียนมีนักเรียนไม่เกิน 120 คน จำนวน 100 โรงเรียน ครูผู้สอน
200 คน

2.1.2 โรงเรียนมีนักเรียนตั้งแต่ 121คนขึ้นไป จำนวน 61 โรงเรียน ครูผู้สอน
122 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็น ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 ซึ่งปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2553 เป็นกลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนจำนวน 175 คน จากโรงเรียน 113 โรงเรียนได้โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียนและกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)แบ่งเป็น

2.2.1 โรงเรียนมีนักเรียนไม่เกิน120 คน จำนวน 80 โรงเรียน ครูผู้สอน132 คน

2.2.2 โรงเรียนมีนักเรียนตั้งแต่121 คนขึ้นไป จำนวน 52 โรงเรียน ครูผู้สอน
92 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น

3.1.1 เพศ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

3.1.2 ตำแหน่ง

- 1) ผู้บริหาร
- 2) ครูผู้สอนระดับปฐมวัย

3.1.3 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

- 1) น้อยกว่า 10 ปี
- 2) มากกว่า 10 ปีขึ้นไป

3.1.4 วุฒิการศึกษา

- 1) ปริญญาตรี
- 2) สูงกว่าปริญญาตรี

3.1.5 วิชาเอกที่สำเร็จการศึกษา

- 1) วิชาเอกอนุบาลศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัย

2) วิชาเอกอื่นๆ

3.1.6 ขนาดโรงเรียนแบ่งเป็น

- 1) โรงเรียนมีนักเรียนไม่เกิน 120 คน
- 2) โรงเรียนมีนักเรียนตั้งแต่ 121 คนขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตาม

3.2.1 ด้านบริหารจัดการ

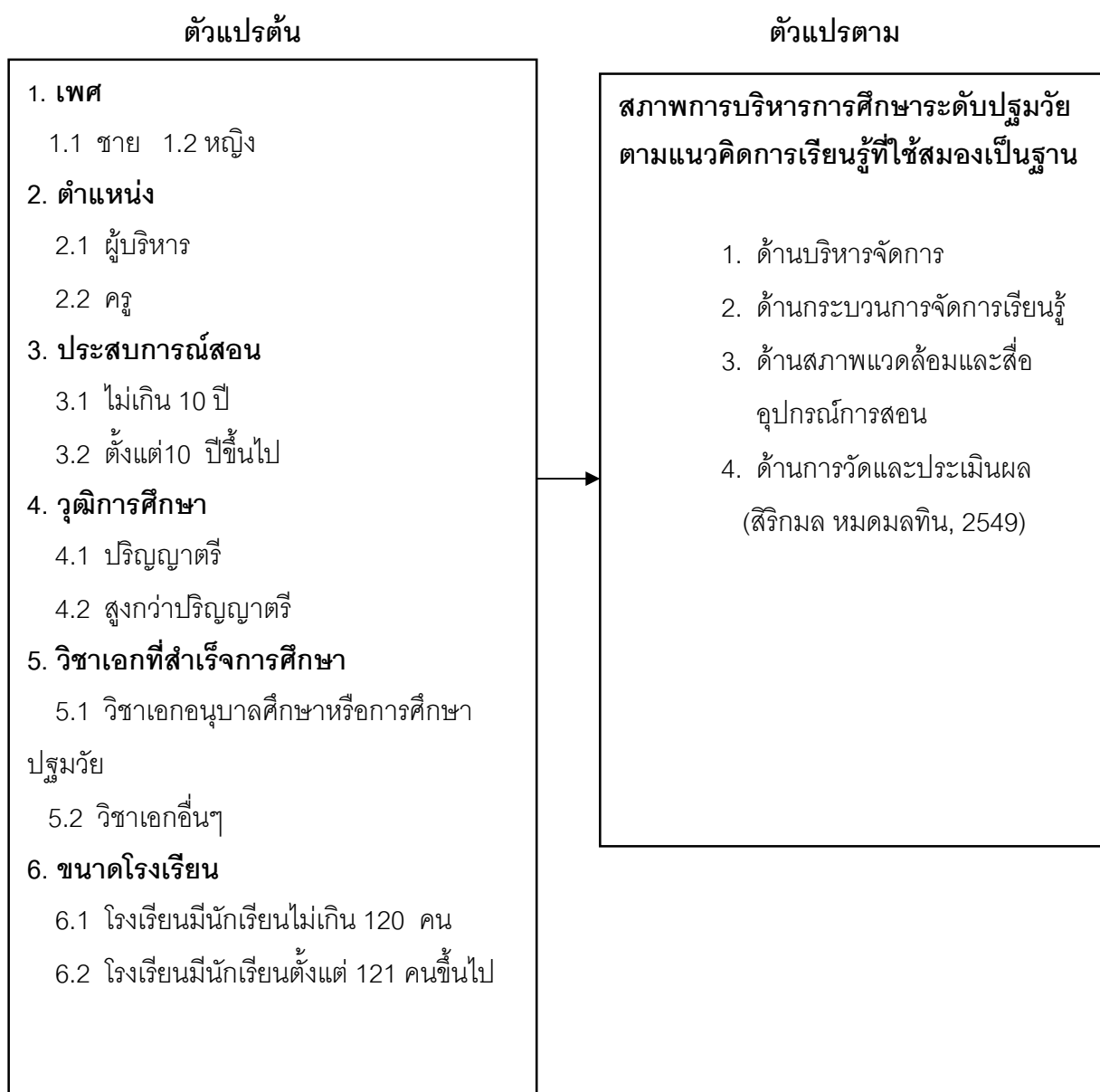
3.2.2 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

3.2.3 ด้านสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์การสอน

3.2.4 ด้านการวัดและประเมินผล

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้านี้มุ่งศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 ของสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 ปีการศึกษา 2553

2. สภาพการบริหารการศึกษาในระดับปฐมวัยโดยใช้แนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน หมายถึง ลักษณะที่เป็นจริงในการบริหารงานของผู้บริหารในสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยโดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานประกอบด้วย

2.1 ด้านบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ครูได้จัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยโดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐานในการบริหารงาน

2.2 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นพัฒนาการและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญโดยส่งเสริมการเรียนรู้โดยเน้นหลักการทำงานของสมองของผู้เรียนรายบุคคลเป็นสำคัญการนำเทคนิคการบริหารสมอง(brain gym) มาจัดกิจกรรมการสอนที่ช่วยเพิ่มออกซิเจนให้กับสมองสร้างความรู้สึกล่องลอยให้ผู้เรียนและขจัดความเครียดและความกังวลในการเรียนรู้การจัดให้เด็กได้ฟังเพลงฟังนิทานอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เพื่อจัดระบบการทำงานของสมองสัมพันธ์กับศิลปะให้มีของเล่นที่มีรูปทรง สี อย่างหลากหลายโดยสัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน

2.3 ด้านสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์การสอน หมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กที่สามารถสร้างกระตุ้นให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้ทั้งสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์ประกอบ สื่อ อุปกรณ์ของใช้และสิ่งแวดล้อมที่ตัวบุคคลที่มีส่วนปฏิสัมพันธ์กับเด็ก

2.4 ด้านการวัดและประเมินผล หมายถึง การนำวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การจดบันทึกมาใช้ในการวัดและประเมินผลระหว่างเรียนการประเมินตามสภาพจริงเป็นรายบุคคลโดยไม่คำนึงถึงคะแนนหรือนำผลการประเมินมาเปรียบเทียบระหว่างบุคคล

3. พัฒนาการเด็กปฐมวัย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของความสามารถที่เด็กแสดงออกทางพฤติกรรมด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคมและด้านสติปัญญาที่สามารถวัดได้โดยการสังเกตพฤติกรรมดังนี้

3.1 พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของการเจริญเติบโตโดยทั่วไปทางด้านร่างกายเช่นสามารถบังคับกล้ามเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็กได้ดี มีการทรงตัวที่ดี ตลอดจนงอไขข้อกล้ามเนื้อและขาทำงานได้ประสานสัมพันธ์กันดี

3.2 พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของการรู้จักควบคุม อารมณ์ตนเองได้ ซึ่ชื่นชมและแสดงความรู้สึกได้เหมาะสมกับสถานการณ์สามารถทำงานด้วยความ มุ่งมั่น อดทน เล่นร่วมกับเพื่อนได้อย่างมีความสุข รู้จักแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนไม่ทะเลาะวิวาทไม่ เหย้าเหยียดหยอกล้อกัน ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของ ตนเอง

3.3 พัฒนาการด้านสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของความสนใจในการทำงาน หรือเล่นร่วมกับเพื่อนได้อย่างมีความสุขรู้จักยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มแสดง ความเคารพได้เหมาะสมกับโอกาสและบุคคลรู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมมีความสามารถในการปรับตัวได้ดีทั้ง ส่วนตัวและสังคม

3.4 พัฒนาการด้านสติปัญญา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถในการสร้าง ความคิดรวบยอดความสามารถในการหาความสัมพันธ์ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการจำแนกเปรียบเทียบ ความสามารถในการจัดหมวดหมู่จัดประเภทสิ่งต่างๆ พร้อมอธิบายเหตุผลได้

4. ผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย หมายถึง ข้าราชการครูที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ สถานศึกษาในสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 ปีการศึกษา 2553

5. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งทำหน้าที่จัดการเรียน การสอนในระดับปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 ปี การศึกษา 2553

6. วิชาเอกที่สำเร็จการศึกษา หมายถึง วิชาเอกที่ครูผู้สอนชั้นอนุบาลสำเร็จการศึกษา แบ่งออกเป็นวิชาเอกอนุบาลศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัยและวิชาเอกอื่นๆ

7. ประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์การในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอน ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 แบ่งเป็น ประสบการณ์การสอนน้อยกว่า 10 ปีและมากกว่า 10 ปีขึ้นไป

8. โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนที่เปิด สอนระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1

9. ขนาดโรงเรียน หมายถึง ขนาดของโรงเรียนตามเกณฑ์อัตรากำลังข้าราชการครูใน สถานศึกษา (ก.ค.ปรับปรุง พ.ศ.2545) ซึ่ง ก.ค.ศ.ให้นำมาใช้โดยอนุโลมที่กำหนดให้โรงเรียนที่เปิด สอนก่อนประถมศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มี 2 ขนาด คือ

9.1 โรงเรียนมีนักเรียนไม่เกิน 120 คน

9.2 โรงเรียนมีนักเรียนตั้งแต่ 121 คนขึ้นไป

10. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 หมายถึง เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 ประกอบด้วยท้องที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอชนแดน อำเภอวังโป่ง